

Asia: VN/12603/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

1. Asiakas- ja potilastietojen käsittely ja luovuttaminen

Onko asiakas- ja potilastietojen käsittelystä ja luovuttamisesta säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa?

Käsittely ja luovuttaminen on kuvattu esityksessä selkeästi ja monesta eri näkökulmasta.

2. Tahdonilmaukset

Tiedonhallintapalvelua koskevaan 11 §:ään on lisätty uusi kohta liittyen muihin asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon kytkeytyviin palveluihin ja asiakastietojen käsittelyyn liittyvistä tahdonilmauksista. Tiedonhallintapalveluun voisi tallentaa esimerkiksi henkilön vastustuksen hänen tietojensa käytöstä biopankkitoiminnassa. Onko tahdonilmauksista käsittelystä ja luovuttamisesta säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa?

Tahdonilmaisuun liittyvä kohta on ilmaistu selkeästi ja ymmärrettävästi terveydenhuollon osalta. Sosiaalihuollon puolelta asia jää epäselväksi sen suhteen, millaisia tahdonilmauksia voidaan asiakkaan kohdalta kirjata.

3. Erityissuojattavat asiakirjat

Lain 9 §:stä poistettaisiin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksenantovaltuus siitä, mitkä asiakasasiakirjat on luokiteltava erityistä suojausta edellyttäviksi. Lain mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaisi määräykset valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksen edellyttämistä tietojärjestelmien olennaisista vaatimuksista ja määrittää asiakasasiakirjojen tietosisällöt ja tietorakenteet sekä tietorakenteissa valtakunnallisesti hyödynnettävät koodistot. Pitäisikö erityissuojattavista asiakirjoista säätää asiakastietolaissa ja potilasasiakirja-asetuksessa? Onko erityissuojattavista asiakirjoista säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa?

Laissa on ehdottomasti säädettävä erityissuojattavista asiakirjoista. Erityissuojattavat asiakirjat pitää olla laissakin määriteltynä riittävän selkeästi ja tarkasti, että asiaa voidaan tulkita käytännössä

suoraan laista. Jos asiakirjoista ei säädetä laissa, niin kokonaisuus erityissuojattavista asiakirjoista jää epämääräiseksi ja asiakkaiden oikeusturva sekä yksityisyyden suoja voivat kärsiä.

Esityksessä tuodaan esiin, että ”henkilökunnan potilastiedot voidaan salata, niihin liittyvän erityisen kiinnostuksen vuoksi” Tähän pykälään on tärkeä kirjata se, että myös sosiaalihuollon henkilökunnan asiakas- ja potilastiedot voidaan salata niihin liittyvän erityisen kiinnostuksen vuoksi. Sosiaalihuollon asiakastiedoissa voi olla hyvin arkaluontoista tietoa sosiaalihuollon asiakkuuteen liittyvistä tilanteista.

4. Om tietovaranto

Lain 12 §:ssä säädettäisiin, että henkilö voi antaa suostumuksensa siihen, että palvelunantajalle voidaan luovuttaa om tietovarannossa olevia hyvinvointitietoja sosiaali- ja terveystietojen toteuttamiseksi. Onko hyvinvointitietojen luovuttamisesta säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa?

-Hyvinvointitietojen luovuttamisesta säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti.

5. Om tietovaranto

Lain 19 ja 21 §:ssä säädettäisiin, että henkilöllä on oikeus saada omat asiakas- ja potilastietonsa om tietovarantoon ja edelleen hyvinvointisovelluksiin hyödynnettäviksi. Onko asiakas- ja potilastietojen luovuttamisesta om tietovarantoon säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa? Pitäisikö om tietovarantoon liittyvät hyvinvointisovellukset sertifioida?

Asiakas- ja potilastietojen luovuttamisesta on säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti.

Hyvinvointisovellukset pitää sertifioida, että voidaan varmistaa sovellusten toimittajien oikeellisuus ja voidaan varmistaa myös sovellusten sekä kerättävien tietojen oikeat käyttötarkoitukset. Sertifiointilla voidaan todentaa, että tietojärjestelmät täyttävät niihin kohdistuvat olennaiset vaatimukset. Sertifiointilla voitaisiin varmasti paremmin ennaltaehkäistä väärinkäytöksiä, tietovuoto-ongelmia ja taata paremmin asiakkaiden oikeusturvaa kuin sovelluksilla, joilla ei ole sertifiointia.

6. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytöstä perittävät maksut

Esityksen 47 §:ssä esitetään muutettavaksi valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käytöstä perittävien maksujen perusteita siten, että Kansaneläkelaitoksen tulisi toimittaa arvio seuraavien neljän vuoden kustannuksista yhden vuoden sijasta. Muutoksella tavoitellaan sitä, että merkittävien, valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden hoidon edellyttämien investointien kustannukset voidaan huomioida useamman vuoden jaksotuksella niin, etteivät kustannukset kasaannu yksittäiselle vuodelle. Onko maksuihin liittyvistä menettelyistä säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti? Jos ei ole, miten säännöstä pitäisi muuttaa?

Maksuihin liittyvistä menetelmistä on säädetty riittävän selkeästi ja tarkasti.

7. Rekisteröidyn oikeus rajoittaa käsittelyä

Olisiko asiakastietolaissa säädettävä siitä, että rekisteröidyn oikeutta käsittelyn rajoittamiseen voitaisiin rajoittaa silloin, kun rekisteröity kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden (EU:n yleinen tietosuojasetus 18 art 1 kohta a alakohta)?

Lakiin pitää säätää rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajaamisesta silloin, kun rekisteröity kiistää henkilötietojen paikkaansa pitävyyden. On selkeämpi käytäntö, kun rajoitusta on säädetty myös lain tasolla ja se on linjassa EU:n yleisen tietosuojasetuksen kanssa. Näin ollen tällaisissa tilanteissa työntekijän ei tarvitse empiä, miten tilanteessa toimitaan, vaan toimintatapa on kirjattuna laissa.

8. Muut huomiot

Voitte kirjoittaa muut huomionne tähän

Esimerkit ovat laissa usein terveydenhuollon puolelta ja esimerkkinä kirjoitetaan usein potilastiedot. Lain esimerkkeihin on hyvä tuoda enemmän sosiaalihuollon esimerkkejä ja kirjoittaa auki asiakastietojen kirjaamiseen liittyviä tilanteita. Monet laissa säädettävät asiat koskevat niin potilaskuin asiakastietoja, joten näiltä osin, kun laki koskee molempia, on hyvä käyttää termiä asiakas- ja potilastiedot. Näin lain lukija ja tulkitsija ymmärtää sen tarkoittavan sosiaali- ja terveydenhuollon osa-alueita. Esityksessä tuodaan esimerkiksi esiin, että ”potilastiedot tulisi luokitella erillisellä vahvistuspyynnöllä suojattaviin potilastietoihin” Kyseinen esimerkki olisi hyvä kirjata mieluummin näin: ”potilas- ja asiakastiedot tulisi luokitella erillisellä vahvistuspyynnöllä suojattaviin potilas- ja asiakastietoihin”

Lain voimaantulon myötä on tärkeää korostaa työnantajan velvollisuutta (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä §5, Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä § 18) kouluttaa henkilöstöä käyttämään uusia käyttöön otettavia järjestelmiä tietoturvallisesti niin, että asiakkaiden yksityisyyden suoja ja oikeusturva eivät vaarannu. Lisäksi työnantaja tulee velvoittaa koulutuksen järjestämiseen myös uuden lain osalta. Kaikelle vaadittavalle koulutukselle on mahdollistettava arjessa riittävästi aikaa, jotta voidaan turvata asiakas- ja potilasturvallisuus.

Pekkarinen Heidi
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia